

S. Sayısı : 128

Genelkurmay Başkanlığının vazife ve salâhiyetleri hakkında kanun lâyihası ve Millî Müdafaa Encümeni mazbatası (1/233)

T. C.

Başvekâlet

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71 - 116, 6/1034

4 . IV . 1944

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Genelkurmay Başkanlığının vazife ve salâhiyetleri hakkında hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 30 . III . 1944 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihasının esbabı mucibesıyla birlikte sunulmuş olduğunu arz ederim.

Başvekil

Ş. Saracoğlu

Genelkurmay Başkanlığının vazife ve salâhiyetleri hakkındaki kanun projesinin mucip sebepler lâyihası

Genelkurmay Başkanlığının Devlet teşkilâtındaki mevki ile vazife ve salâhiyetlerinin yeni bir kanunla tesbitine lüzum görülmüş ve ilişik lâyiha bu maksatla hazırlanmıştır.

Millî Müdafaa Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Millî Müdafaa Encümeni

Esas No. 1/233

Karar No. 22

15 . V . 1944

Yüksek Reisliğe

Genel Kurmay Başkanlığının vazife ve salâhiyetleri hakkında olup Başvekâletin 4 . IV . 1944 gün ve 6/1034 sayılı tezkeresiyle Yüksek Reisliğe sunulan ve Encümenimize havale buyurulan kanun lâyihası Başvekil, Millî Müdafaa Vekili ve Genelkurmay Başkanı hazır buldukları halde tetkik ve müzakere edildi.

Bu kanun lâyihası bilhassa Teşkilâtı Esasiye Kanununa uygunluğu, Genelkurmay Başkanlığının ve hazar ve seferde emir ve komuta işlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinin devamlı ve doğrudan doğruya mürakabesine tabi

bir mercie bağlanılıp bağlanılmaması ve bu bağlanılığın Millî Müdafaa Vekili veya Başvekil olması bakımlarından hiç bir mütalâa ve düşünce açıkta kalmamak şartıyla iyice incelendi.

İcra Vekilleri Heyetinin müşterek mesuliyetleri bakımından Başvekil mi yoksa İcra Vekilleri Heyetine mi bağlanmasının uygun olacağı hakkında dermeyan edilen ihtirazî kayıtlar üzerinde de duruldu.

Bu müzakere ve münakaşalarda, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 40 nci ve İcra Vekilleri Heyetinin müşterek mesuliyetlerine ait olan 46

ncı maddeleriyle Genelkurmay Başkanlığı teşkiline dair 429 ve Askerî Şûra teşkiline ait 636 sayılı kanunların ruh ve esasları incelenmiş ve bunlar gözönünde tutularak müzakereler cereyan etmiştir.

Teşkilâtı Esasiye kanununun 40 nci maddesinin (Başkomandanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti mâneviyesinde mündemiç olup Reisi Cümhur tarafından temsil olunur.) fıkrasıyla Millî hâkimiyetin kayıtsız ve şartsız Türkiye Büyük Millet Meclisinde temerküz ve teessüs etmiş bulunmasındaki esas, tamamen mahfuz kalmakta ve bu kanunun, mütaakıp fıkrada (Kuvayı harbiyenin emir ve kumandası hazarda kanunu mahsusuna tevfikân Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetine tevdi olunur.) hükmü mucibince, evvelce çıkarılmış bulunan 429 sayılı kanunu tadilen onun yerine kaim olan kanunu mahsustan ibaret bulunduğuna ve binaenaleyh bu kanunun Teşkilâtı Esasiye Kanununa uygunluğuna ittifakla karar verilmiştir.

Filhakika Devlet ve Hükümet teşkilâtımızın ruh ve esasları her teşkilât ve makamın mesuliyetini zamin ve hazar ve seferde harp kuvvetlerinin emir ve komutasıyla meşgul makamların İcra Vekilleri Heyeti yoluyla mürakabe ve mesuliyetini kâfil bulunmakta ise de, tatbikat bakımından bugünkü durumun doğurduğu mahzurlardan ve Genelkurmay Başkanlığının çok şümüllü olan uzun hazar yıllarındaki çalışmalarında, icabeden işlerdeki aksamalardan dolayı da bu makamın salâhiyetli bir mercie bağlanmasının zaruri olduğu neticesine varılmıştır.

Millî Müdafaa Vekilliğinin Hükümet içinde ordu kuvvetleri işiyle ve Genelkurmay vazife ve hizmetlerinin de memleketin harp kuvvet ve kıymetlerinin ihzariyle meşgul makamlar olması bakımından Genelkurmay Başkanlığının Millî Müdafaa Vekilliğine bağlanmasında ilk bakışta bir uygunluk görülürse de aslında Genelkurmay işlerinin Millî Müdafaa ve Millî Seferberlik bakımlarından milletçe ve memleketçe harbe hazırlanma faaliyetinden ibaret bulunmasına göre Genelkurmayın memleketin topyekûn harbe hazırlanması bakımından bütün Devlet teşkilâtının faaliyetleriyle ilgili teknik bir ihtisas heyeti ve makamı olması, diğer Vekâletlerle de müştereken çalışıp ortaya koyacağı ve ayrı kanunlarla tevecih

edilmiş ve gittikçe artmakta olan bir çok işleri bulunması ve bugünkü harp şartlarının icapları dolayısıyla ve diğer memleketlerdeki tatbikat şekillerinden de faydalanarak, Genelkurmay Başkanlığının Başvekile bağlanmasının ve onun da İcra Vekilleri Heyeti Reisi sıfatıyla, Genelkurmay, ve hazar ve seferde emir ve komuta işlerinden, Büyük Millet Meclisine karşı mesul olmasının bu kanunla teyit ve tevsikına karar verilmiştir.

Maddelere gelince:

Her ne kadar Genelkurmay Başkanlığının seferde Eşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince, (Kuvayı harbiyenin emir ve komutasına) memur edilecek zatın Genelkurmay Başkanlığını teşkil edeceği tabii ise de Genelkurmay vazife ve işleri hazarda olduğu gibi seferde de devam edeceğinden ve tatbikatta Başvekilin mesuliyeti bilfiil Genelkurmay Başkanı gibi teknik ve icradan değil, ancak işlerin umumî cereyan ve neticelerinden olacağına göre birinci maddenin ikinci fıkrasının başına (hazarda) kelimesinin ve yine bu fıkranın (Başvekile bağlı) yazısından sonra (ve emir ve komutadan ve Genelkurmay işlerinden) kaydının ve keza üçüncü fıkranın başında aynı maksatla (hazarda) kelimesinin ilâvesine ve (emir ve komutasından) kaydının kaldırılarak yerine (emir ve komutası işlerinden) kaydının konulmasına ittifakla karar verilmiştir.

Lâyihanın dördüncü maddesi (Ordu müfettişleri ve muadili vazifeliler Başvekilin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararıyla tâyin olunur) demektedir.

Filhakika tatbikatta bu zevatın tâyinlerinde Genelkurmay Başkanının mütalâası alınacağı tabii ise de bunun kanuna derç ve tasrih edilmesinin faydalı ve lüzumlu olacağı mütalâa edilmiş ve lâyihanın bu maddesine (vazifeliler) kelimesinden sonra (Genelkurmay Başkanlığının mütalâası alınarak) kaydının ilâvesine ve her ne kadar tâyin mefhumunda, ordu komutanı ve muadili vazifelilerin kanuni vaziyetine göre, tebdil de mündemiç ise de Encümençe (tebdil) kelimesinin ilâvesinde vuzuh bakımından fayda görülmüş ve maddeye (tâyin) kelimesinden sonra (ve tebdil) kelimesinin yazılmasına ittifakla karar verilmiştir.

Lâyihanın beşinci maddesi 429 sayılı kanunun 9, 10, 11 ve 12 nci maddelerini kaldırıyor-

sa da, 636 sayılı Askerî Şûra Kanununun üçüncü maddesinin, ordu kumandanı ve muadili vazifelerin tâyininde tesbit ettiği hükmü lâyiha değiştirmiş olduğundan beşinci maddeye (maddeleri) kelimesinden sonra (ile 636 sayılı Askerî Şûra Kanununun üçüncü maddesinin bu kanuna münafi hükümleri) kaydının ilâvesine ittifakla karar verilmiştir.

Binaenaleyh Encümenimizce bu suretle müzakere ve kabul edilen bu lâyiha Umumî Heyete arzedilmek üzere Yüksek Reislîğe sunulmuştur.

M. M. En. Rs.	M. M.	Kâtip
Sinob	Ağrı	Konya
C. K. İncedayı	H. Tuğaç	V. Bilgin
Bolu	Bursa	
Korgl. A. Alptögan	Gl. A. Atlı	

Bursa		Çankırı
Muhallifim		Dr. A. Arkan
Gl. N. Tmaz		
Çorum		Diyarbakır
E. S. Akgöl		Gl. K. Sevüktekin
Erzurum		Erzurum
A. Akyürek		Gl. Z. Soydemir
Gazianteb	Gümüşane	Hatay
Dr. M. Canbolat	Ş. Erdoğan	Gl. E. Durukan
İstanbul	Kars	Kayseri
Ş. A. Ögel	Gl. H. Durudoğan	N. Toker
Kırlareli		Kocaeli
Korgel. K. Doğan		Gl. M. Bakû
Mardin	Muğla	Siird
Dr. A. Uras	S. Güney	B. Türkay
Tekirdağ		Tokad
R. Apak		S. Çelikkol

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Genelkurmay Başkanlığının vazife ve salâhiyetleri hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Harp kuvvetlerinin hazarda emir ve komutasına memur en büyük askerî makam Genelkurmay Başkanlığıdır.

Genelkurmay Başkanlığı Başvekile bağlı ve ona karşı mesuldür.

Genelkurmay işlerinden ve hazar ve seferde harp kuvvetlerinin emir ve komutasından Büyük Millet Meclisine karşı Başvekil mesuldür.

MADDE 2. — Genelkurmay Başkanı Başvekilin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararıyla tâyin olunur.

MADDE 3. — Genelkurmay Başkanı, vazifelerini ilgilendiren işlerde Başvekil tarafından tâyin ve icabında tadil oluncak esaslara göre Vekillikler ile doğrudan doğruya muhabereye salâhiyetli kılınabilir.

MADDE 4. — Ordu müfettişleri ve muadili vazifeliler, Başvekilin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararıyla tâyin olunurlar.

MADDE 5. — 429 sayılı kanunun 9, 10, 11 ve 12 nci maddeleri kaldırılmıştır.

MADDE 6. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 7. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

30 . III . 1944

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	A. R. Türel	A. R. Artunkal
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
H. Uran	N. Menemencioğlu	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	S. Day	F. Sirmen
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	S. H. Ürgüblü	Ş. R. Hatipoğlu
Mü. V.		Ti. V.
A. F. Cebesoy		C. S. Siren

MİLLÎ MÜDAFAA ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Genel Kurmay Başkanlığının vazife ve salâhiyetleri hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Harp kuvvetlerinin hazarda emir ve komutasına memur en büyük askerî makam Genel Kurmay başkanlığıdır.

Hazarda Genel Kurmay başkanlığı Başvekile bağlı ve emir ve komutadan ve Genel Kurmay işlerinden ona karşı mesuldür.

Hazarda Genel Kurmay işlerinden ve hazar ve seferde harp kuvvetlerinin emir ve komutası işlerinden B. M. Meclisine karşı Başvekil mesuldür.

MADDE 2. — Hükümetin ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Hükümetin üçüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Ordu müfettişleri ve muadili vazifeliler, Genel Kurmay başkanlığının müta-lâası alınarak Başvekilin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararıyla tâyin ve tebdil olunur.

MADDE 5. — 429 sayılı kanunun 9, 10, 11 ve 12 nci maddeleri ile 636 sayılı Askerî Şûra kanununun 3 nci maddesinin bu kanuna münafi hükümleri kaldırılmıştır.

MADDE 6. — Hükümetin 6 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Hükümetin 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.